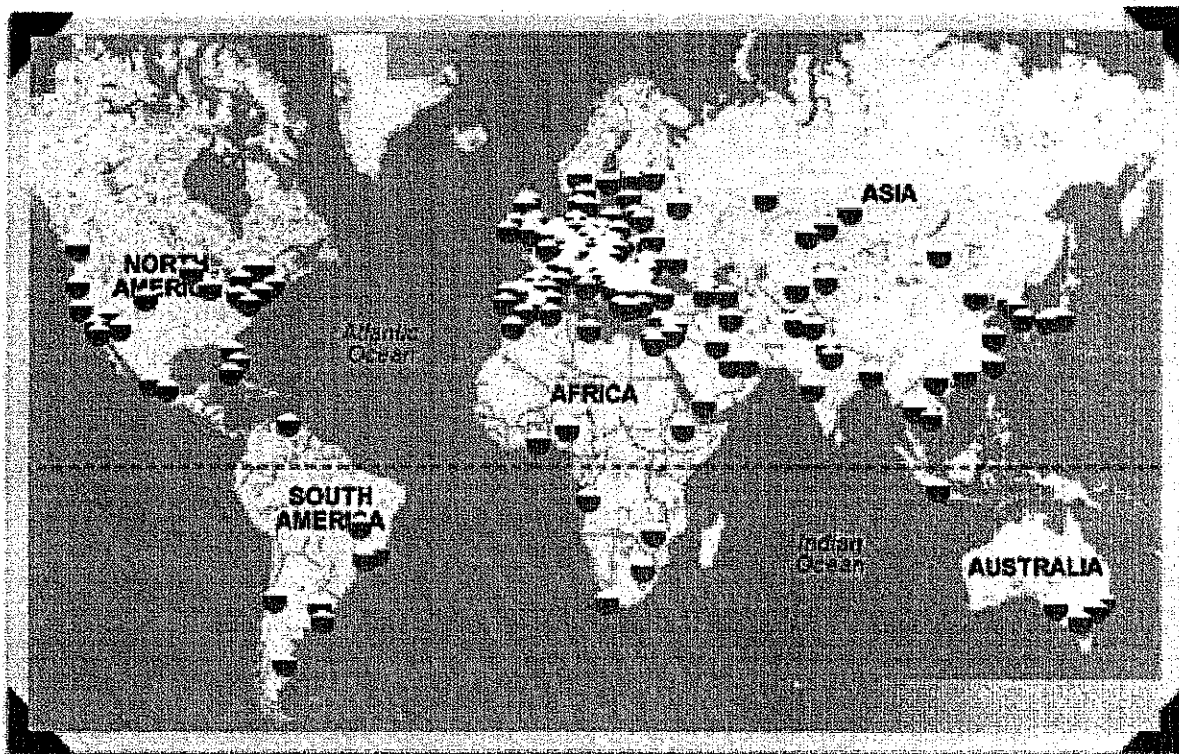

**Концепция
за развитие на дейността на**

**Държавната агенция за
Българите в чужбина**

Разработена от

2015

Настоящата концепция се основава на правната рамка, определяща държавната политика към българите в чужбина и статута на ДАБЧ, а именно: Конституцията на Република България и на всички закони, постановления, правилници и наредби с отношение към българите в чужбина, тяхната дейност, права и възможности за активно участие за запазване и развиване на българското съзнание, сътрудничество в живота на българските общности в чужбина и в обществения живот в България. Взети са предвид постигнатите резултати и очерталите се основни проблеми. **Изхожда се от разбирането, че в голяма част от гореспоменати нормативни актове има остарели, т.е. неактуални юридически постулати.**

I. Цели на държавната политика към българите в чужбина

Целите на държавната политика към българите в чужбина могат да бъдат разделени на стратегически и общи.

Като **стратегически цели** се очертават:

- **Съхраняване** на българското етнокултурно пространство;
- **Духовно единение** на всички българи по света с България;
- Българските общности да играят ролята на **мост на сътрудничество** между България и държавите, в които пребивават;
- Изграждане на **български лобита** в чужбина;

Сред **общите цели** са:

1. **Подобряване на качеството на извършваните от ДАБЧ административни и други услуги**, съобразени със специфичните нужди на българите в чужбина.
2. **Отворено и прозрачно функциониране на ДАБЧ** чрез:
 - Създаване на постоянно действащ **Обществен съвет към ДАБЧ** чрез включването в него на авторитетни обществено значими личности, които да подпомагат нейната дейност;
 - **Участие на българските общности** чрез ръководствата на техните организации в дейността на ДАБЧ чрез изработване на програми за работа с всяка общност;
 - **Партньорство на ДАБЧ с неправителствени организации**, чиято дейност е ориентирана към контакти и подкрепа на българските общности зад граница;
 - Съдействие на българските общности и техни представители за **достъп до обществена информация**;
 - **Постоянен контакт с българските общности**, в т.ч. и отчетност пред тях на ДАБЧ при изпълнение на своите политики;
3. **Ефективно и устойчиво управление и функциониране на ДАБЧ** чрез:
 - Въвеждане на интегриран подход съвместно с другите държавни институции, имащи отношение към българите в чужбина, в т.ч. и при възможност **въвеждане на принципа на „едно гише“ (единната входна точка) при административното обслужване** на българите в чужбина;
 - Еднократно събиране на данни от администрацията и многократното им използване от различни държавни институции чрез **прилагането на принципа на служебното начало**;

II. Принципи на развитие на държавната политика към българите в чужбина

1. Партньорство и сътрудничество като елемент от координацията с органите на изпълнителната власт при провеждането на държавната политика за българските общности извън Република България.

- В дейността си ДАБЧ не трябва да дублира или изземва функции на други държавни институции;
- Основна функция на ДАБЧ е да координира и синхронизира проектите и инициативите, реализиращи се от различни екипи или звена в държавната администрация, като осъществява непрекъсната обратна връзка и постигане на синергия;
- Съвместно с останалите държавни институции изготвяне на годишен календар, в който да залегнат по-значимите прояви, организирани съвместно с отделните организации на българите по света;
- Ежегодни отчети на ДАБЧ пред ресорния вицепремиер с информация както за дейността, така и за протичащите сред българите в чужбина процеси (постигнати успехи, състояние на човешките права, елементи на асимилация, миграционни тенденции и др.).

2. Дейност, ориентирана към българските общности зад граница.

- Познаване на българските общности зад граница – изучаване и разбиране на техния манталитет в зависимост от продължителността и характера на формирането им, идентифициране на конкретните проблеми и потребности и осигуряване на възможност за двупосочна връзка и въздействие;
- Дейност за улесняване на българите зад граница в областта на административните услуги, в т.ч. постигане на добър баланс между използваните ресурси и постигнатите резултати;
- Създаване на условия за равни възможности за достъп на всички българи по света – леснодостъпни услуги, включително и правото им да гласуват. Особено внимание да се отделя на представителите на българските общности със специфични потребности с оглед на тяхната отдалеченост или състояние на човешките права;
- Осигуряване на публичност и прозрачност в дейността на ДАБЧ и най-вече при взимането на ключови решения;
- Създаване на издание на ДАБЧ, популяризиращо достиженията и тенденциите в различни сфери на обществения живот в България и акцентите на държавната политика към българите по света;

3. Партньорство и сътрудничество с българските общности зад граница, научни институти и НПО в България.

- Партньорство с българските общности зад граница – ползване на специфичния опит на организиране и функциониране на всяка отделна българска общност;
- Водене на актуален регистър от страна на ДАБЧ на организации на българи в чужбина по смисъла на ЗБЖИРБ – своевременно актуализиране на базата с данни на българските организации по света;
- Да се създаде регистър на българските медии по света и захранването им с информация по проблематиката на българските общности по света;
- Да се създаде регистър на влиятелните българи зад граница – с актуална база данни на влиятелните българи по света като хора на изкуството, учени, бизнесмени, спортисти, държавници и политици. Интензивният контакт с тях

може да допринесе за засилването на българското лоби в чужбина и да инициира участието им в интелектуалния и финансовия живот в България;

- **Издирване, документиране и популяризиране на български материални, писмени и духовни паметници на културата зад граница;**
- **Издирване на млади и талантиливи българи - творци зад граница и съдействие да разпространяват творбите си в цялостното българско културно пространство;**
- **Подпомагане на българските неделни училища по света и помощ за основаване на нови;**
- **Подпомагане разпространението на български печатни и периодични издания сред компактните български общности в чужбина;**
- **Сътрудничество с научни институти в България и чужбина с цел проучване на нагласите, тенденциите и протичащите процеси сред българите в чужбина.**
- **Ефективно партньорство с гражданите и НПО в България – включване на гражданите и неправителствените организации (НПО), занимаващи се с проблематиката на българите в чужбина, в процеса на обсъждане чрез кръгли маси, конференции и симпозиуми на ключови въпроси за българите в чужбина и взимането на решения по тях;**

4. Партньорство и сътрудничество с чужди държавни органи и международни организации по въпросите на диаспората, националните, езиковите и религиозните общности.

- **Партньорство в рамките на ЕС с аналогични на ДАБЧ чужди държавни органи с цел усъвършенстване и изработването на единни критерии за работа по въпросите на диаспората и националните, езиковите и религиозните общности.**
- **Партньорство с международни организации по въпросите на диаспората, националните, езиковите и религиозните общности.**

III. Очертаващи се основни проблеми в досегашната държавна политика към българите в чужбина и възможни решения

1. Необходимост от промени в Устройствения правилник на ДАБЧ.

• **Преструктуриране на ДАБЧ.** По-голямата част от персонала на ДАБЧ е съсредоточен в общата администрация и се занимава с издаване на удостоверения за български произход. Като правомощия на Председателя са определени редица **функции, които на практика дублират дейността на други държавни институции като МВнР, МОН и др.** Поради тази причина УП трябва да се измени като ДАБЧ се реструктурира по следния начин: редуцира се общата администрация и **се създадат две специализирани дирекции: териториална и функционална.**

Териториалната дирекция ще поддържа контактите с българските общности по териториален признак, а функционалната ще развива дейност в различни направления като информационна, културно-просветна, образователна и др.

ДАБЧ може да бъде в помощ на такива институции като МВнР, МК, МОН, особено в държави, където те нямат свои структури (дипломатически мисии, културно-информационни центрове или български държавни училища).

• **Проблеми с удостоверяването на българския произход.** Сегашният Устройствен правилник на ДАБЧ предвижда Председателят да удостоверява български произход. Тази

дейност на ДАБЧ отнема огромен ресурс, свързана е с противоречиви резултати като в същото време провокира обществено напрежение и периодични медийни скандали. **Именно тук корупционният риск е най-голям.** При наличието на специализирана дирекция „Българско гражданство“ към Министерството на правосъдието, е логично въпросното удостоверение да отпадне от задълженията на ДАБЧ и изцяло да премине към МП. В случая се изхожда от разбирането, че установяването на българския произход е най-вече правен проблем, тъй като се удостоверява конкретната връзка на всеки кандидат с негов възходящ българин.

С оглед на идеята за въвеждане на принципа на „едно геше“ (единната входна точка) при административното обслужване на българите в чужбина, при кандидатстването им за българско гражданство те биха могли да подават съответния набор от документи в **Министерство на правосъдието, което в повечето случаи само може да установи българския произход.**

При удостоверяването на българския произход и кандидатстването за българско гражданство, ДАБЧ би следвало да има само спомагателни функции. Тук трябва да се има предвид, че някои кандидати главно от Р Македония и Сърбия не разполагат с конкретни документи, удостоверяващи българската принадлежност на възходящите им. В рамките не своята координираща функция ДАБЧ може да установи потесни контакти с ДА „Архиви“ и с Централния военен архив, където се съхранява информация за издадените български лични карти, проведеното преброяване от българската администрация във въпросните територии през 1941 – 1944 г. или за отбиването на военната служба. Обработването и евентуалното дигитализиране на този архив би разрешило по-голямата част от случаите на кандидати за българско гражданство от тези държави, а ролята на ДАБЧ ще бъде да насочва българите в чужбина към тези институции.

2. Проблеми на законодателството.

Отношенията на българската държава с българите, живеещи извън Република България, се уреждат със **Закона за българите, живеещи извън Република България**, приет през 2000 г. Въпреки някои негови достойнства, той има и редица недостатъци, поради които вече 15 години към него не е изработен Правилник за приложението му. Законът предвижда създаването на **Национален съвет за българите, живеещи извън Република България** - държавно-обществен орган с организационни, координиращи и представителни функции, изразяващ и съгласуващ националните интереси. В същото време повечето му членове са българи в чужбина. С така вменените му функции, Съветът до голяма степен изземва от държавата формирането и провеждането на държавната политика към българите зад граница. Доминиран от лица, неживеещи в България (някои от които може и да не са български граждани), съществува реалната **опасност да се блокира държавната политика** или тя да стане чужд заложник.

Законът е приет преди членството на България в ЕС и при промените се условия се налага и неговото изменение, за да бъдат отстранени недостатъците му. На първо място, **ако се прецени да бъде даден живот на Националния съвет, трябва да се преосмислят неговите функции**, според които да може да участва във формирането (но не и сам да формира) и провеждането на единна държавна политика спрямо българите живеещи извън страната. Също така трябва да се **доразвие понятието „българска общност зад граница“** като се въведе изискването за членство от определен минимален период в организации на българи зад граница по смисъла на ЗБЖИРБ, например 2 или 3 години, преди въпросните лица да могат да кандидатстват за българско гражданство с удостоверение, издадено от тези организации. Това изискване е особено важно за някои български общности, които поради криза на идентичността са потенциално изложени на влиянието на

фундаменталистки идеи (например някои българи мюсюлмани в Западна Македония и Косово) или на антибългаризъм (например жителите на района на Азот и Поречие в Р Македония). Трябва да се въведе и изискването за поддържането на по-тесни контакти на организациите на българите зад граница с българските дипломатически мисии, като ежегодно информират българските дипломатически мисии и ДАБЧ за своята дейност и поименно за новоприетите си членове. По този начин ще се избегне корупционната практика за издаване на удостоверения от организации на българи в чужбина, ще се отсеят и кандидатите, които стават членове на тези организации единствено заради получаването на български паспорти, след което прекратяват контактите си с тях.

3. Заселването на лица от български произход като елемент от общия имиграционен поток към България.

С няколко решения на МС на ДАБЧ е възложено да оказва помощ на трайно завръщащите се в Република България лица от български произход. В приетата през 2008 г. Националната стратегия на Република България по миграция и интеграция, като първа стратегическа цел е определено привличането на лица с българско гражданство, живеещи на територията на други страни, и на лица от български произход с чуждо гражданство и тяхното трайно завръщане и заселване в България. В Стратегията на България в областта на миграцията, убежището и интеграцията (2011-2020) също се обръща внимание на миграционната политика по отношение на живеещите зад граница български граждани и лицата от български произход в чужбина. Те се разглеждат като възможен ресурс за преодоляване на негативните демографски тенденции в България.

Независимо, че въпросните документи предвиждат провеждането на мониторинг върху нагласите за реемиграция и трайно заселване в България на лица от български произход и/или български граждани, постоянно живеещи зад граница, до този момент не са правени прогнози за имиграционния потенциал на различните български общности и дали чрез тях могат да се решат някои демографски проблеми.

Тъй като управлението на имиграцията изисква интегриран подход, ДАБЧ трябва да се включи в координирането на процеса заедно с МВР (дирекция „Миграция“), МВнР (Дирекция „Консулски отношения“), Министерство на правосъдието (Дирекция „Българско гражданство“), Министерство на труда и социалните грижи, Държавна агенция за бежанците, ГРАО, НОИ, НЗОК и др.

Чрез подобен интегриран подход за контрол и управление на имиграцията може да се постигне институционално взаимодействие с цел решаването на някои неотложни въпроси. Например чрез проверки в НОИ и НЗОК може да се проследи каква част от натурализираните граждани от български произход се осигуряват, от където пък да се правят сравнително достоверни изводи колко от тях пребивават на територията на България след получаването на българско гражданство. По този начин ще се даде отговор на въпрос, който години наред вълнува българското общество, а също така ще се направят изводи за бъдеща държавна политика в тази сфера.

Както е известно, българската диаспора условно се дели на две: **традиционни исторически общности** (в Украйна, Молдова, Румъния, Македония, Сърбия и др.) и български общности, формирани от **емигранти в по-нови времена** (в Западна Европа, Северна и Южна Америка и др.). Първите са с по-консервативни характеристики, докато при другите процесите са твърде динамични. Промените са в различни сфери: икономическа, социална, образователна, манталитетна. Картината се променя много бързо, и за да може политиката на България да бъде адекватна, тя също трябва да се съобразява с тези движения и да търси по-модерни способности за работа, отговарящи на изискванията на времето.